

Hónapló

Parászka Boróka

Fiaink kedvenc tortája

A történet, amelyet élünk, olyan egyszerű és olyan állandó, hogy egyetlen rövid mondattal elmesélhető egy-egy évszázad. Megbonthatatlan monotonia. Pedig változnak a szereplők, a helyszínek, a korok, a szándékok, és mégis valahogy mindig ugyanaz történik. Miért és hogyan, ki érti ezt?

Harc dúl, a győző az, aki látszik, a legyőzött az, aki eltűnik. Most éppen Budapesten zajlik a német megszállás áldozatainak emlékműve körüli harc. Mennyire ismerős ez innen nézve, ahol az impériumváltás, a birodalomépítés előretolt helyőrségei mindig szimbolikus eszközökkel kezdték és végezték korántsem szimbolikus, gyakorta véres munkájukat. Itt aztán, Erdélyben minden hegyoromra, minden völgymélyre jutott egy vastag falú, ostromkész vár, templom. Aztán minden vár, templom mellé épült még egy templom legalább. Egy nyugatos – egy keleti. Egy miénk, egy tiétek. És amikor az építkezési terek megteltek, akkor a templomok mellé emlékműveket, szobrokat emeltek. Minden talpalatnyi helyre jut jelkép, nincs felszusszanás. Nincsenek szabad terek, és szimbólumok által meg nem regulázott érzések, gondolatok. A szobrok mellé zászlókat húztak. Az győz, akinek a várfala vastagabb, a kupolája fényesebb, akinek a szobra magasabb, akinek a zászlaját a szél jobban fújja. Akié a látvány, azé a hatalom.

96

Júliusban apámmal Szatmárnémetitől Fogarasig átutaztam az egész vidéket. Síkságok, nyáron is hófödte hegycsúcsok, lombos dombságok: a remény megcsillan, a változás ott vibrál egy-egy szegleten, egy-egy szemvillanásban, aztán eltűnik mind a káprázat. Végül mindenből kiütközik ugyanaz. Várak, templomok, szobrok, zászlók. A zászló színe, anyaga, úgy tűnik, különbözik. Hübrisz. Trikolórok küzdenek egymással, a selyem fénylik, majd kopik, eltűnik – műselyem váltja. A lobogás marad. Székelyföldről indultunk, itt a székely zászlók feszülnek. Sárgák, kékek, futószalagon gyártják őket valahol Háromszéken, hogy mindenhova jusson ott, ahol beállnak ebbe a sorba. Állítólag jó üzlet, egész falvakat-városokat öltöztetnek ebbe, sok a megrendelő. A magyarlakta területek határát az jelzi, meddig tart a kék-sárga lobogás. Aztán egyszer csak megjelennek a piros-sárga-kék zászlók. Ott, ahol már románok is élnek, vagy például ott, ahol román fizetővendégeket várnak (mint a székelyföldi Parajdon, a sóbányájáról híres üdülőtelepen). Akárhogy pántlikázzák is, ezért a lobogás meg a látszás: a pénzért. Pénzért bármi látszódhat, és bárminek az ellenkezője, fontos a pontos látványkalkulus.

Radnóton, Marosvásárhely mellett, ahol a lakosság negyede magyar, már akkora piros-sárga-kék zászló borul a település fölé, hogy betakarja a főteret. Székelyföld kőhajításnyira van, ez az üzenet inkább oda szól,

mint a helyieknek. Eddig tartott a ti székelyzászlós országotok, innentől kezdődik a miénk. Ha ti úgy, akkor mi így. Ilyen a zászlóverseny. Hogy kezdődött, és hogy lesz vége? Amíg a kék-sárga zászlók meg nem jelentek, addig itt sem volt román lobogózás, ekkora, utcákat beárnyékoló biztosan nem.

A kék-sárga zászlók előtt is voltak persze más zászlók, más és mégis ugyanolyan indulatok. Apámmal utazunk térben és időben Szatmárnémetitől Fogarasig, városokon át, amerre családunk lakott, vagy amerről, amerre menekült. Az „otthon” és az „otthontalanság” errefelé nem ellentétes, hanem egymást kiegészítő, magyarázó szavak. Minden otthon teremtését megelőzi egy otthon pusztulása. Menekülni legalább annyira tudni kell, mint amennyire akarni kell otthonra találni. Apám Fogarasról Gyergyóba, majd Marosvásárhelyről Szatmárra sodródott. Háború utáni, rendszerváltás előtti és utáni kényszermigráció. Falu-, városrendezés, munkahelyteremtés, -vesztés. Én Szatmárról Csíkszeredába, majd Marosvásárhelyre költöztem. Apám költözött utánam, feladva újra és újra megteremtett otthonait. Házak, amelyeket kimeszeltünk, rendbe tettünk, terek, amelyeket bejártunk, nyomok, amelyeket lestünk-kutatunk. Jelen, amelyben megbecsültünk minden múltmorzsát. Azért vagyunk a világon, hogy valahol együtt legyünk benne.

Három évtized történeteit, saját történeteinket meséljük utazás közben egymásnak, hátha legalább ezeket, a szemünk előtt lévő megértjük. Hogyan lehet a mindig másból mindig ugyanaz? Mi történt, ha nem történik semmi?

A kilencvenes évek elején – szobrokkal nehezített, lobogó korszak, igen – Szászrégen környékén tájolt a szatmári színházi társulat, a határmentéről indultak egy-egy belső erdélyi körútra. Azokban az években Marosvásárhely, Szászrégen, a Székelyföld pereme alig volt a messziről érkezők számára érthető és élhető. Az 1990-es marosvásárhelyi utcai román-magyar összecsapások emléke, élménye a helyiekben megmaradt, állandó készenléti állapotban leste ki-ki a szomszédját, kollégáját. Szászrégen kanyargós utjain haladt a szatmári rendszámú szolgálati autó, amikor összekoccant egy helybélivel: a várost nem ismerő autóvezető, apám kedves kollégája volt a vétkes. Az áldozat magyarul, jellegzetes Maros-menti tájszólásban káromkodott, azonnal összeverődött a tömeg. Ebben az időben öt-tíz-tizenöt ember az utcán már fenyegetést jelentett. Egy piaci összeszólalkozás az egész várost érintő összecsapásig fajulhatott. És ez a tömeg román tömeg volt. A nyelv, a nemzetiség döntött a hovatartozásról. Nem a közúti szabályok alapján alakult a szolidaritás, a népharag. A szatmári rendszámú autóban ülők vegyes vidékről jöttek, így őket románoknak vélték a helyiek. A lincshangulat logikáját viszont hamar megértették a szatmáriak. Halkan, magyarul szóltak a károsulthoz: „Kedves uram, nem oldhatnánk meg ezt az ügyet egymás között?” Az „egymás között” nem a közlekedőket jelentette, hanem azt, hogy „mi magyarok” ne veszünk a „románok” előtt. És a „mi magyarok” akkor, a kilencvenes években, egymás között hamar megegyeztek: a kötelező biztosítás fedezte a kárt, a szászrégeni autótulajdonos, akiről közben az is kiderült, hogy a helyi pék, még bocsánatot is kért a káromkodásért. „Vigyenek né-

hány meleg kenyeret az útra” – búcsúzott a szatmáriaktól, hadd vigyék az ütközők a magyar színházat tovább a vidéki közönséghez.

Az indulatok nem haltak el, de akkor elcsendesültek.

A kétezres évek közepén apám Kelet-Magyarországra járt, színházi ügyben, mindig volt valami határ menti együttműködés, régiós közös munka, korabeli szokásos elfoglaltság, feladat. Több erdélyi magyar színház képviselője ült egy autóban, elvileg ez volt az újra összeszokás, a csapatmunkára való felkészülés kora. Szinte észre sem vették, mikor mentek át a határon az uniós csatlakozás idején. Ott, ahol másfél évtizeddel korábban fegyveres őrök vigyázták az utakat, az áthaladás alig elképzelhető volt, most nem állította meg őket senki. Észre sem vették, hol végződött Románia, hol kezdődött Magyarország. Az autómagnóból ekkor valami trianonos dal zokogott (a kétezres évek zenéje), és a magyar utasok közben egymást túlharsogva vitatkoztak arról, ki veszi el már megint Erdélyt. Apám ámulva és hallgatagon figyelte útítársait, akik nem vették észre, hogy senki nem vesz el semmit. Nemhogy Erdélyre, de még az úti okmányokra sem tart igényt senki a semmivé váló határon.

Apámnak szánt cseretörténetem már a tízes évekből való. Erdőcsinád-ra tartottam néhány hete, a barátaimhoz, amolyan otthonteremtő kirándulás: járjuk be a vidéket, ahová legutóbb költöztünk. Akkor lesz a miénk, ha ismerjük. A kis, Marosvásárhely és Szászrégen közti dombokkal övezett településre nem visz aszfaltozott út. Telefonjel sincs erre, olyan könnyű pillanatok alatt kilépni a civilizációból, mintha ilyen itt soha nem is lett volna. Talán így is van, sosem volt, sosem lesz. A falu központja felé közeledve különös alak ködlik fel. Hatalmas, nagy bajuszú, sipkás férfi, magasra tartott kezében felénk ráz valamit. Egy fakanalat – mondom az autóban ülő gyerekeknek. Biztos bográcsgulyást főznek a jó csinádiak. A gyerekeknek jobb a szemük, gurgulázva nevetnek, a szemben velünk álló férfi kőalak, nem igazi ember. Kezében nem fakanál, hanem kőkard. Csanád vezér fogadott, tudjuk meg Erdőcsinádon, ahová nem is visz út. Évek óta tervezték a falubeliek, mesélik nevetve helybéli barátaink: nem arról vitatkoztak a szoborállítók, hogy kit ábrázoljon a szobor, hogy melyek legyenek a viszonzyszavak. Ez kevésbé érdekelte őket. A vita tárgya arról szólt, hogy a szobor – amelyről nem tudták, mit fog ábrázolni – merre nézzen. A falu mely vége vagy mely helyi notabilitás háza felé? Aztán eldőlt az irány, eldőlt az is, eztán már arról is határozni lehetett, ki nézzen arra, amerre feltétlenül néznie kell. Így kapott Csanád vezér Erdőcsinádon fakanálnak tűnő kőkardos szobrot. A tölgyerdők eltakarták az igazi irányt, de nem tudtam feledni, hogy a kőember igazából a radnóti piros-sárga-kék lobogó felé néz, akárkinek a kapuja felé fordították is.

Még van egy cseretörténetem, de ezt nem mesélem el a velem utazó apámnak, nem keserítem. Vakáció eleji szombat délelőtt vásárolunk Marosvásárhely csendes főterén, a Kossuth utcában az egyik fiammal a másik fiamnak születésnap ajándékot. Iskolatáskát veszünk, gimnáziumba készül az ajándékozó báty, első osztályba az öcs. Otthon fő az ünnepi húsléves, és sül az ünnepi torta. Még Fogarasról vittük Gyergyóba, majd Szatmárnémetibe a receptet. És ím, anyám most itt süti Marosvásárhelyen „fiam kedvenc tortáját”, ükanyám készítette ezt nagyapámnak valamikor, amikor még ő készült első osztályba.

Akárhogy is van ez a menekülés, otthonvesztés, otthonteremtés, vannak állandó dolgok. Állandó az, ahogy együtt vagyunk, kísérik egymást iskolába, munkába, haza. A diótorta idővel dacoló illata előkúszott az emlékeimből, ott a főtéren, túl messze anyám konyhájától ahhoz, hogy valóban érezhessem. Elég valóságosan viszont ahhoz, hogy ízlelgessem az én legújabb városom hazai levegőjét. És akkor ott, ahogy összeérték bennem a történelmi bánatok és örömök, egyszer csak rám kiabált egy férfi, ugyanazzal a Maros-menti tájszólással, mint amit húsz éve apám Szászrégenben hallott: „Románbérenc! Szarrágó!” Kétszer is elment mellettem, figyelte az arcom miközben szidalmazott. Én a kamasz fiamra néztem: mit hall, mit ért ebből, amit az írásaimat olvasó, de velem egyetérteni nem tudó kiabál. Gyere, menjünk haza nagyapádékhoz – mondtam végül, magyarázatként, útmutatásként –, együk meg a diótortát. Ha el kell majd innen is mennünk, visszük magunkkal a receptjét.

Ennyi nem változott az elmúlt harminc, száz vagy háromszáz évben.

Végel László

ReformGodot-ra várva

Budapesti villámkirándulás. Néhány napot az immár vagy egy éve Ausztráliában tartózkodó lányommal és az unokákkal töltöttem. Elmeséltem a lányomnak, hogy a nagyapjuk és a nagyanyjuk a háború után olyasféle terveket szövögettek, hogy kivándorolnak Ausztráliába. Vagy Kanadába. Titokban kifüleltem őket, s már akkor – öt-hat éves lehettem – a nagyvilágról álmodoztam. Elemi iskolásként az utcabeliek estéenként kiültek a kapu előtti kispadra, és a nagyvilágról meséltek. Ki hol katonáskodott a Nagy Háborúban. Az egyszerű falusi emberek is a nagyvilágról álmodoztak. A nagyapám is megjárta a frontot, a falusi ház tisztaszobájában hatalmas fotó csüngött a falon. Karcsú huszár ugratja a lovát, kardját magasba emeli. Az ügyes fotográfus a nagyapám fejét vágta be a huszár fejének a helyébe, ez volt a nagyapa frontbeli emléke. Gyakran megálltam a szoba közepén, de hiába kérleltem a bátor nagyapát, meséljen a háborúról, nem állt kötélnek, inkább a franciaországi emlékeivel hozakodott elő, mivel a Nagy Háború után ott volt vendégmunkás. Párizsról mesélt, és majdnem minden történetét Napóleonnal zárta le. Mostanság került a kezembe Ernst Jünger *Acélzivatárban* című regénye, amelynek állóháborús jelenetei megfejtették a rejtélyt, miért nem mesélt a nagyapám lövészárókélményeiről. „A bejárat mellett darabokra szakadt egyenruhában egy hulla feküdt hason, feje leszakadt, a vér már víztócsában folyt. Amikor egy betegápoló megfordította, hogy elvegye tőle értékeit, mintha csak rémálmot láttam volna: szétronsolt karjából már csak a hüvelykujj emelkedett ki”, olvasom a regényben (amely tele van ilyen jelenettel), és ezek után nem csodálkozom, hogy a nagyapám és a többi utcabeli miért hall-

gatott a harcokról, a lövészárkokról, s miért csak a nevenincs falvokról, városokról, az ismeretlen nyelven beszélő emberekről mesélt.

Pedig – legalábbis Jünger regényének tanúsága szerint – másképpen kezdődött. „Virágesőben indultunk a frontra, a rózsák vérrészegítő hangulatában.” Erről sem mesélt nagyapám nemzedéke, de biztos, sejtelmük sem volt, mi vár rájuk. Ezt az „ártatlanságot” fogalmaztam meg a *Schlemihl fattyújában* is. Kitört a háború, s regényem egyik hőse, Schwarzmester csak annyit mond, rövidesen vége lesz, s móresre tanítjuk a szerbeket, majd 1918 után a gazdagok felpakolnak. Maradnak a nincstelenek, hogy őrizzék a műhelyt. Ugyanez ismétlődik meg a második világháború kezdetén is. Tetszetős szólammokkal érkeztek a nemzeti szónokok, akik 1945 őszén az elsők között mentették az irhájukat. Az ártatlanok pedig a bácskai tömegsírokban végezték. Ez is a Trianon-traumához tartozik, ám akik Trianonról beszélnek, hallani sem akarnak róla. A lelkiismeretük cseppet sem háborog.

100

Elhessegetem magamtól ezeket a gondolatokat, hiszen Budapestről hazajövet ünnepi hangulat fogadott. A vajdasági magyar sajtó Orbán Viktor belgrádi látogatását ünnepelte. A magyar kormányfő találkozott a legnagyobb szerbiai államvezetőkkel. A barátságos szónoklatok, sajtóértekezletek kölcsönös nagyrabecsülésről szóltak. Orbán külön nyomatékosította, hogy támogatja Szerbia uniós csatlakozását. A kommentárok különbözők. Hallottam, hogy sok magyar kisebbségi kettős polgár értetlenül vizsgálja, ami nem szüremlik be a kisebbségi sajtóba, mivel a VMSZ része a szerb kormánykoalíciónak. Kétkedő kommentárok legfeljebb az interneten tűnnek fel, főleg a keményebb nemzeti oldal részéről. Nem lepődtem meg, hiszen a magyar kisebbség az elmúlt két-három évtizedben elidegenedett az államától, amelyben él, ami nem jelent ellenségeskedést, sem a lojalitás megtagadását, hanem egyféle lelki és szellemi távolságtartást, idegenkedést, amiben benne volt a magyar kultúrfőlény hangja is. Ez néha egészen bizarr következményekkel járt, a magyar fiatalok egy része a szerb nyelvet sem sajátította el kellőképpen (ami elképzelhetetlen volt a hetvenes években vagy később), aminek következtében nem tudott érvényesülni saját környezetében. Ezt a jelenséget a Magyar Nemzeti Tanács is észlelte, és mint a tanács évi jelentésében olvastam, még annak belső ellenzéke is keresi a megoldást.

Orbán nyilatkozata olyasféle felhívást szuggerált, hogy a kisebbségi közösség újra barátokozzon meg az országgal, foglalja el méltó helyét, nemcsak a napi politikában, hanem a szellemi, kulturális életben is. Ez azt jelentené, hogy legyen Szerbiában is versenyképes. Legyen jelen. Hallasson magáról! Lesz-e következménye a Belgrádban elmondottaknak Budapesten is? Talán igen, ha Orbán munkatársai komolyan veszik elnökök szavait. Egyelőre elégedjünk meg annak hangoztatásával, hogy a barátokozás mégis jobb, mint a viszálykodás. Egyébként szó sincs új dolgról. A mindenkori magyar kormányok 2000 után igyekeztek normalizálni a két ország viszonyát, s ez napjainkban a szerb vezető politikusoknál visszhangra és nyitottságra talált.

Orbán Viktor látogatását a szerb sajtó nem részletezte, bizonyára azért, mert a szerbiai politikusok eddig soha nem látott diplomáciai aktivitást fejtettek ki. Nem volt rá idő. Csupán ezekben a napokban Aleksandar

Vuèia kormányfő Berlinben Angela Merckellel tárgyalt, majd Moszkvában Vlagyimir Putyinnal. Előzőleg osztrák államférfiakkal. Jelen pillanatban éppen a német parlament képviselőit fogadja. Megérkezett Victor Ponta román kormányfő is, aki a Szerbia legjobb barátja jelzõt érdemelte ki. A szerb politikusok nem győzik fogadni a rangos külföldi diplomatákat.

Orbán látogatásakor a szerb sajtó főleg arra helyezte a hangsúlyt, hogy a két kormányfő között nagy egyetértés uralkodott a Déli Áramlat megítélésében, vagyis a két ország létfontosságú kérdése, hogy mielőbb elkezdődjenek az orosz gázvezeték munkálatai. Szerbia ugyanis az EU felé törekszik, de semmiképpen sem kíván lemondani a hagyományos oroszbarátságról, az Oroszországgal kialakított gazdasági kapcsolatokról. Nem is tehet nagyon mást, hiszen Szerbia energiaellátása Oroszországtól függ, orosz kézben van a szerb olajipar, továbbá a gázszállítás, a gáztároló is. Szerbia az EU-ba igyekszik, Magyarország pedig már ott van, s fel akarja újítani az oroszbarátságot. Ez kötötte össze a két kormányfőt. Hogy a találkozón szóba került-e a sokat emlegetett kisebbségi autonómia ügye, arról a sajtó nem hozott hírt.

Érdekes, hogy a magyar kormányfőt legjobban éppen a szerb szélsőjobbon dicsérik, és figyelmeztetik a szerb kormányt, ne legyen engedékeny az EU-val és az idegen tókéval szemben. Legtöbbször a bankok szigorú megadóztatását sorolják a követendő példák közé. Milošević egykori ellenzéki szereplői viszont Szerbia „urbanizációjától” tartanak. Amikor először találkoztam ezzel a fogalommal, megdöbbenem. Borges-történetre hasonlított az egész sztori. Egyszerűen fordult a kocka: akik tegnap Magyarországot gyanakodva szemlélték, és a magyar irredentizmus veszélyét lobogtatták, azok ma elismerően nyilatkoznak róla, akik viszont mint aországnak tartották, azok ma idegenkedve szemlélik a jelenlegi magyarországi eseményeket.

Magyarország egy másik vonatkozásban részesül pozitív megítélésben. A sajtó felmelegíti a történetet Schmitt Pálról, aki miután kiderült, hogy doktori dolgozata plágium, kénytelen volt lemondani. Nos, Szerbiában is terjed a plágiumvírus. Először a kormány belügyminiszterét vádolták meg plágiummal. Aleksandar Vuèia kormányfő a legnagyobb ostobaságnak nevezte a vádat, mire az interneten napvilágra kerültek a megfelelő idézetek. Több mint ezer egyetemi tanár követelte az eset kivizsgálását, ami a mai napig sem fejeződött be. Azután megindult a lavina. Az ellenzéki Demokrata Párt rangos tisztségviselője került sorra, aki azzal védekezett, hogy elfelejtette kitenni az idézőjeleket. Ügyének kivizsgálása közben újabb botrány tört ki. Belgrád főpolgármesterét vádolták meg plágiummal, s a szerzők párhuzamos idézetekkel bizonyították, hogy ez eddig a legnagyobb méretű plágium. A főpolgármester rekordot döntött! A vizsgálat el sem kezdődött. Időközben lemondott a Megatrend magánegyetem tulajdonosa és rektora, mert kiderült róla, hogy nem létező angliai egyetemen doktorált.

A sajtó cikkezik, a plágium napi beszédtema lett, legalább olyan kurrens, mint a neofolk-énekesnők szerelmi kalandjai. A minap betértem egy szupermarketba, ahol bevásárlók keresték az olcsóbb, leértékelt árukat, s a szomszédasszonyokkal a doktori plágiumokról cseverésztek. Az egyik elárúsítónő felsóhajtott: De jó lenne olcsón doktorálni! Ugyan, lá-

nyom, te úgysem tudnál mit kezdeni a titulussal, inti le az egyik vásárló. Érdekes, hogy számos állami tisztségviselő vagy pártvezető magánegyetemen doktorált. Örök titok marad, miért nincs bizalmuk az állami egyetemekben. Ugyanakkor az sem titok többé, hogy számos aktív politikus magánegyetemen tanárokodik. Miért? A közvélemény kérdez, az állami szervek hallgatnak. Miért? Meg kéne szólalni, mert ha elindul a lavina, akkor gyanúba keverednek azok is, akik becsületesen megdolgoztak a doktori címért.

A doktormaffiáról szóló vitát félig-meddig háttérbe szorította a rendőrmaffia. Mint derült égből a villámcsapás, úgy hangzott Vučić kormányfő bejelentése, mely szerint ilyesmi is létezik Szerbiában. A kormány egyik napról a másikra felmentett öt osztályvezető rendőr tábornoct. Amikor az újságok közölték a hírt, éppen Belgrádba tartottam, hogy részt vegyek egy 1914-ről szóló konferencián. Az autóbuszban az utasok olvasták a híreket, s közben figyelték egymást. A botrány harmadnap nagy csenddel folytatódott, senki sem tudja pontosan, miben sántikáltak a rendőr tábornoctok, úgyhogy a nép megnyugodott. De valójában nem is ez izgatja őket, mert Szerbia lakossága hozzászokott az ilyesféle sokkokhoz. Sokkal inkább tartanak a közelgő reformoktól, melyek kapcsán a kormányfő bejelentette, hogy növekszenek az árak, az adók, csökkentik a közsférában dolgozók bérét, esetleg a nyugdíjakat. Vučić javára legyen írva, hogy a választások előtt bejelentette a reformmegszorításokat. Letelt a kormány hatvan napja, a reformok még nem kezdődtek el, ám a lakosság egy része riadtan kérdezi, mi lesz, ha ez a kormány valóban betartja kellemetlen „ígéreteit”. A szorongás tehát általános, és az átlagpolgár azt szeretné tudni, hogy jön vagy nem jön a „reformGodot”. Mi lesz velünk, ha tényleg beköszönt?

102

Lángh Júlia

Tengereink

Egy kis faluban vagyok, a Szent György-hegy lejtőjén, tíz kilométerre a Balatontól, az unokák naponta kétszer lejárnak a strandra. Azt mondják, tiszta a víz, jó a víz, semmi baj vele. Tiltakoznak, és zokon veszik, ha valaki rosszat mond a tó vizéről; szeretik. De a szomszédom dohog, igaz, ő nem strandra jár, hanem horgászni, ki van kötve a csónakja egy karóhoz, onnan beljebb evez, de nem nagyon messzire. Azt mondja, sok döglött hal lebeg a víz színén, különben is, baj van, eltűntek a halak, most is heteken át üres vederrel jött haza, tegnap végre fogott három sovány keszeget. Keszeg? – kérdezem, nincs valami tilalom a keszeghorgászatra? Nincs, miért lenne. Ha lenne, tudná, tagja a helyi horgászegyletnek.

A keszeztől nyílegyenes út vezet a hazai közállapotokig, agyrém és lázálom, az történt ugyanis, hogy egy kedves barátnóm, akit szeretek és becsülök, de tudom róla, hogy különféle, nagy többségben politikai jellegű

híreit nem lehet készpénznek venni – és most visszafogottan fogalmaztam –, a napokban azt állította, hogy pártunk és kormányunk már a keszegeket is lenyúlta, már csak ők foghatják ki a keszegeket maguknak... Valami ilyesmit mesélt, de alig figyeltem rá, mert eleve hihetetlennek és abszurdnak tűnt a szövege. Igaz, egy ideje sok minden tűnt abszurdnak és valószínűtlennek, ami aztán mindennapi életünk része lett.

A horgász szomszéd tehát cáfolta a hírt, és ő a hús-vér valóságot közvetíti, kell neki hinni; és én sem találtam nyomát, próbáltam utánanézni a neten, erre-arra csalinkáztam keszegek és horgászati tilalmak körül – sehol semmi. Lehet, hogy barátnóm a Facebookról szedte a hírt, ott, az a gyanúm, hasznos hírek mellett feneketlen nagy marhaságok is terjednek, persze nem tudhatom, mert sosem léptem be, nem is fogok, és ha azt hallom, hogy így kimaradok valamiből, annak csak örülök. De nem is maradok ki, a fontos hírek mindig megtalálnak.

Környezetem véleménykülönbségeit is ellenőrizni próbálom a neten: akkor most rossz a Balaton vize, vagy jó? Amikor a Balaton-átúszásnál az a tömeges fertőzés volt, a média ontotta a szenzációs híreket, netán egy hajó öntötte ki emberszart is tartalmazó szennyvizét (a hajózási szabályzat tiltja, de attól még nyugodtan el tudjuk képzelni, mert ebben az országban mindenki könnyedén megszeg szabályzatot, tilalmat, törvényt, mindent, ami megszeghető), vagy az osztogatott zacskós ivóvízben lehetett valami, esetleg a baj összefügg a halpusztulással. Olyan is volt, hogy valaki vízen lebegő székletmaradványnak vélte a lárvabórréteget, amelyet a kirajzó árvaszúnyoglárvák hagytak ott bebábozódás után. A nép meg persze rögtön a szart jegyzi meg a történetből, ahelyett hogy előkapkodná középiskolai biológiakönyvét, és sűrű bűnbánások közepette, miszerint a dögunalmas Ilonka néni bioszóráin olvasta végig, boldogan, a XIX. századi nagy orosz regényeket, gyorsan megtanulna felismerni egy lárvabórréteget a Balaton vizén.

Végül a fertőzésről kiderült, hogy calicivírus-járvány, az se gusztusos, ám nyáron sajnos elő szokott fordulni. Ezúttal jól fölfújták. Napokon át mindenki erről fecsegett, szárnyra kelt a képzelet és a szóbeszéd; az emberek egymást hülyítik. Megy ez még média nélkül is.

Aztán jött a jelentés egy nagyon hivatalos és szakértőnek mutatkozó forrásból: az eddig elvégzett vizsgálatok szerint a Balaton vize kiváló, fürdőzésre alkalmas. Hát mit mondjon egy felelős honfi a nyári szezon kezdetén a nyilvánosságnak? Hogy halhullák úsznak a vízen, és hányinfosni fog a kedves vendég, ha megmártózik a tóban? Na ugye. De hát akkor most elhiggyem, vagy ne, amit mond? Hiszen ezek hányszor hazudtak már bele a képembe! Ambár talán ez a vízügyes muki történetesen még nem, és különben is, miért hazudna, hiszen mindenki láthatja a saját szemével, tapasztalhatja a saját bőrén, milyen a víz. És azt sem lehet, hogy mindenkit, szakembert is, eleve aszerint ítéljünk meg, hogy melyik oldalhoz tartozik, és ha a másikhoz, akkor nem hisszük el, amit mond.

Az effajta elfogultság mindig elképeszt.

Például volt egy uniós tanulmány az európai vizek minőségéről, ebből elég rosszul jöttünk ki, a tagállamok között a negyedik helyen, már ami a pocsék vízminőséget illeti. A tanulmány azt vizsgálta, hogy a tagországok mennyire felelnek meg, elsősorban a szennyvízkezelés terén, az uniós

környezetvédelmi szabályoknak. De figyelték a természetes vizek és az ivóvíz állapotát is. Csúnyán vizsgáztunk. Utólag vettem csak észre, hogy ez nem friss, hanem 2013. áprilisi hír, de nem valószínű, hogy egy bő év alatt jelentősen változott volna a helyzet. A történetben most nem is ez az érdekes, hanem az, hogy ezt az uniós tanulmányt egy román EP-képviselő mutatta be egy brüsszeli meghallgatáson. Egy román! De hiszen az ellenség! Persze hogy ezt az eredményt mutatta be, mert gyűlöli a magyarokat!

Nem viccelek. A részletes és korrekt cikk után, amelyből egyértelműen kiderült, hogy az Európai Bizottság és az Európai Környezetvédelmi Ügynökség adatai alapján készült *uniós tanulmányról* van szó, a kommentek között ezt a két épületes megjegyzést láttam: „Nem mehetünk el szó nélkül amellett sem, hogy egy román képviselő prezentálta ezt a tanulmányt, ez is sok mindent elárul.” „Egy hülye román véleménye ki a rákot érdekel. Rég volt ilyen tiszta a Balaton. Ez is megmutatja, mennyire szívlelnék minket a kedves szomszédok:).” Ennyit vettem észre a kommentjeikkel brillírozó magyarok abból, hogy közös európai irányelvek vonatkoznak folyó-, álló- és csapvizeink egészségi állapotára mind a 28 tagállamban, hogy ez nem pusztán kereskedelmi kérdés, hanem örökség, eszmei érték, és hogy az egészséges ivóvíz igényén túl környezetvédelmi szempontból is létkérdés természetes vizeink jó állapota. Azt hiszem, vizeink kétes minőségénél is elkeserítőbb egyes honfitársaink elmeállapotának szűkössége.

104 Eredetileg ma az óceánok aggasztó állapotáról akartam írni, miután megint láttam, szövegben és képben, hogy milyen hihetetlen mocskokkal rontjuk mi, hanyag és öntudatlan emberek, a nagy, közös, éltető vizünket, de előbb, jó honleányként – Ó, a Balaton / Régi nyarakon – megadtam a kövedet a magyar tengernek.

Es most nézzük végre az óceánokat: felmérhetetlenül nagyobb a tét. Kép: tengerpart egy öböl félkörívében, homokos strand helyett, ameddig a szem ellát, felhalmozott hulladék: vödörök, csövek, kannák, műanyagok, mérhetetlenül sok műanyag flakon, pillepalack, és nejlonzacsók tömegei, ezt mind kivetik a hawaii partokra a tengeri áramlatok.

A műanyag szenny áldozatait is kivetik a hullámok: a sarkvidéki vizeken halott albatroszok gyomrában fogkefét találtak, öngyújtót, törött golyóstollat. Tisztes tengeri teknősök, védett állatok, belehalnak a nejlonzacsókba, amelyet gyanútlanul befaltak, mert hullámozó testű medúzának – kedvenc eledelüknek – hitték. A felbomlani képtelen műanyag vagy elzárja az állat emésztőrendszerét, és ezzel öli meg, vagy az állandó telítettség érzését kelti benne, s ezáltal ítéli éhhalálra. Kész horror. Pontosan, mint egy biothriller. Csak ez valóság. Valamelyik északi-tengeri madárfaj tömegesen elhullott egyedeinek gyomrában a halálukat okozó nejlonzacsók-foszlányokat találtak. A kisebb tárgyakat – patron, dugó, öngyújtó, apró gyerekjáték és mindenféle műanyag kütyü – lenyelik a tengerek lakói, és ez többnyire az utolsó vacsora számukra. Annál is inkább lenyelik, mert a vízben tartózkodás egy idő múlva bevonja az ember elhullajtott ipari termékeit valamilyen biorétegbe, miniatűr tengeri szervezetek sikos fedőrétege alá, és kívánatosá teszi halak és vízi emlősök számára.

Szirénkönynek hívják: ipari eredetű, apró bogyócskák öt milliméternél kisebb átmérővel, többnyire áttetsző fehér, szürkésfehér, sárgás vagy fekete színűek, a műanyag-feldolgozás egyik alapanyagát adják. A vízbe gondatlanságból vagy véletlenül vagy baleset folytán kerülnek. A vízmozgások, üledékek okozta erózió hatására széthasadnak kisebb, néhány mikrométeres darabkákra. Ezeket aztán számos vízi élőlény bekapja, elfogyasztja, mintha halikra lenne. Hát nem az. Tönkreteszi a halak emésztőrendszerét, és megbénítja reprodukciós képességüket.

A leghátborzongatóbb az a hatalmas, forrásoktól függően három vagy hat franciaországi területű szeméttörvény, szemétsziget – nevezik plasztiklevesnek is, esetleg keserűen, hetedik kontinensnek –, amely a Csendes-óceánon, Kalifornia és Hawaii között lebeg a vízen, pontosabban közvetlenül a vízfelszín alatt, nem kevesebb, mint tíz méter vastagságban összetorlódva. A tengeri áramlatok erre a helyre sodorták óriáskupacba beleforgatva mindennapi életünk hanyag hulladékait, *vortex trash island*, vagy *great Pacific garbage patch*, vagy *great Pacific garbage patch*, meg lehet nézni a képeket az interneten. Gyenge idegzetűeknek nem ajánljuk.

A lebegő szemétsziget veszélyezteti az egész ökoszisztémát – egy vízipoloskafaj tömegesen rakja le rá a petéit, ezeket a műanyag darabokkal együtt megeszik a halak, ami továbbterjed az egész táplálékláncon –, de mivel a szemét nemzetközi vizeken lebeg, senki nem felelős érte. (Csak éppenséggel mi, mindannyian, emberek.) Hosszú évek óta téma az óceánok állapotának drámai romlása, időnként látni különféle tengerkutató bizottságok híreit, jelentéseik megpróbálják fölrázni a közvéleményt és a döntéshozókat, de egyelőre hiába. Pedig a vártnál gyorsabban romlik a helyzet, és nem csupán a félelmetes szemétsziget miatt: a melegezés, a savasodás, a kémiai környezetszennyezés (mosó- és más vegyszerek szintetikus anyagai már a sarkvidéki tengerekben is megjelentek) és a túlhalászás együttes hatása összeadódva tömeges fajkihalásokat fog okozni. Ami nem lesz következmény nélkül az emberi életre.

Olvastam valahol az elmés észrevételt: a műanyag zacskókat, szatyrokat többnyire csak addig a néhány percig használjuk, amíg a boltból ha zaérünk, azok viszont ezután még hosszú *évezredekig* megmaradnak, felbomlás és elemésztődés nélkül a természetben.

Ha még lesz természet, *Az emberfaj sárkányfog-vetemény: Nincsen remény! nincsen remény!* Újraolvasom, sokadszor, Vörösmartyt: mindent tudott. Előre.

Dalos György

Sportszerűségek

Berlin, 2014. július 14.

Az idén valahogy kimaradtam a labdarúgó-világbajnokság áldásaiból. Láttam ugyan a berlini kocsmák előtt felállított nagy képernyőket s előtűk az izgatott embereket, de eseményszerűen kevés fogalmam volt a dologról. Igazából csak a német–brazil meccsnél kezdtem felneszelni, de mert tévét évek óta nem nézek, csak a Spiegel online gyorshíreit kapcsoltam be a képernyőn. A konyhaasztalnál iszogattunk A.-val, ő a szokott fröccsét, én a cukorszegény, de világerő sem alkoholmentes sörömet. Odakint hőség volt, a nyitott ablakon minden éles helyzetben bezúdult a drukkerék diadalordítása, s olyankor a komputerre vetett futó pillantás is elég volt, hogy megbizonyosodjam róla, született-e gól. Mondhatom, született, még hozzá szédítő gyorsasággal, a németek már az elején 5:0-ra vezettek, a végére pedig hét labdájuk landolt a brazilok hálójában, míg azok egyetlen szerény góllal mentették a haza becsületét. Odakint ekkor már sötétedett, s a boldog harsogáson túl fénylő petárdák is jelezték az égbolton, hogy Németország győzött, Brazília pedig elszúrta a továbbjutást, ahogy nálunk más összefüggésben mondani szokták, nem kicsit, nagyon.

106

Ez a 7:1 a számszerűségében gyerekkorom egyik nagy néprádiós élményét idézte fel, a Népstadionban, 1954 tavaszán megvívott Magyarország–Anglia-találkozót, amely voltaképpen brit reváns akart lenni az előző év novemberében 3:6 arányban elvesztett londoni meccsért. A legenda 7:1-et további mesés sikerek követték Bernben, az NSZK ellen 8:3, Brazília és Uruguay ellen 4:2, majd bekövetkezett a döntő összecsapás, a NSZK–Magyarország-visszavágó, amelyet az előbbieket 3:2 arányban nyertek meg. A nyugatnémeteknek ez jelképes hazatérés volt Európába, nekünk pedig kis híján második mohácsi vész. A magyar futball-legendának komoly irodalma van, hogy csak Borsi Kálmán könyvére utaljak, én mindössze azért részletezem a dolgot, hogy bizonyítsam, ebben a témában nem szorulok a Wikipédia szolgálataira. Pontosan emlékszem a keserűség ízére, amely akkor a háború utáni szegénységben és a hatalomtól való félelemben a zöld gyepen elszenvedett csatavesztés hírére eltöltötte a társadalmat. Ilyesfélét élhettek át most a sors által szintén kevéssé kegyelt brazilok, s ahogyan nálunk Puskás sérülése számított rossz ómennek, ők nyilván a szép germános nevű Neymar csigolyatörésében látták a végzet pillanatát.

Be kell vallanom, hogy mint laikus, az egymás után záporozó gólok közepette egyszerre azon kaptam magam, hogy sajnálom a nyilvánvalóan kudarcra ítélt felet, és nem rokonszenvezem a feltartóztathatatlan győztesekkel. Úgy gondoltam: ha valami természetfeletti csoda folytán ezen az estén én lettem volna a német csapatkapitány, legkésőbb a szünetben, az öltözőben megpróbáltam volna játékosaim szívére hatni, mondván, ériék be ezzel az öt góllal, már így is győztek. Mi több: egy szögletrúgásnál

vagy tizenegyesnél szórakozottságot mímelve eresszenek be mondjuk két labdát a hálójukba, ha másért nem, a vendéglátó ország és a fölöttébb jó hírű vetélytárs iránti tiszteletből. Igen, legyen az eredmény 5:2, és akkor a brazilok – játékosok és szurkolók, paloták és a nyomortanyák lakói egyaránt – nyugodtabban hajthatják álomra fejüket, és másnap emelt fővel térhetnek vissza a munkás hétköznapokba.

Az ellenzék önmarcangolásának van egy már-már rituális vonása: az egymást követő események mintha csak abból a célból történnének, hogy újra és újra megosszák a különböző pártokat és mozgalmakat. Legutóbb Pásztor Albert polgármesteri jelölése bizonyult Erisz almájának egyfelől az MSZP és a Demokratikus Koalíció, másfelől az Együtt és az LMP között. Pásztor annak idején, 2009-ben, miskolci rendőrkapitányként az alábbi kijelentést tette: „A közterületi rablások elkövetői cigány emberek. Igazából Miskolcon legfeljebb pénzintézetet vagy benzinkutat rabol ki magyar, minden más rablás viszont az ő részük.” Szó, ami szó, veszélyes kijelentés, pláne az volt, amikor elhangzott, a romagyilkosságok légkörében. A szocialista kormány fel is függesztette a rendőrkapitányt, bár a helyi tömegnyomásnak engedve, utóbb visszahelyezte őt jogaiba. Most az önkormányzati kampány nagy meglepetéseként támogatták Pásztor jelölését szemmel láthatóan azzal a feltétellel, hogy valamit visszavesz az akkor botrányt keltő nyilatkozatából. Ezt ő meg is tette, kissé jóllehetve és ámbározva, majd közölte, hogy a maga részéről a vitát lezártnak tekinti. Az ellenzéken belül viszont megint elszabadult a pokol.

Lehetett volna-e másként? – kérdezi bennem a kisördög. Tegyük fel, hogy a valamikori főrendőr időközben tényleg másként, mondjuk differenciáltabban gondolkodik a cigányságról, s az őt támogató pártok jó lelkiismerettel jelölik őt a polgármesteri székre. Vagy, mondjuk, belsőleg fenntartja az előítéleteit, de a balliberális választóknak is kedvében akar járni. Ugyanakkor a szocialisták és a Gyurcsány-pártiak, noha tudják, hogy Pásztor nem egészen az ő emberük, mégis úgy gondolják, hogy Miskolc megér egy misét. És tény, hogy ha az ellenzék októberben visszahódítja az ország második nagyvárosát – Budapestre gondolni sem merek –, azzal megtöri a Fidesz eddig feltartóztatatlannak látszó nyomulását, nem is szólva arról, hogy ennek a vert seregnek úgy kellene a siker, mint egy falat kenyér. Talán módjuk nyílna arra is, hogy józan szociálpolitikával enyhítsék a lakosságon belüli feszültséget, és Miskolcon szép lassan polgári békét teremtsenek.

De hát nem ez történt, nem ez történik, és nem is ez fog történni. A „cigánybűnözés” kifejezés körüli, látszólag szemantikai vita kivételesen nem pártharcokról szól, hanem a magyar társadalomról. Ha ugyanis elfogadjuk, hogy van „cigánybűnözés”, akkor vállalnunk kell a kockázatot, hogy a bűnüldözés cigányüldözésbe megy át, vagyis a rend őrei bűnmegelőzés gyanánt romákra vadásznak, míg a benzinkutak és a pénzintézetek felügyeletét az ottani elkövetők „magyarságára” tekintettel másodlagos feladatnak tekintik. Pásztor Albert ezt talán azért nem érti, mert olyan rendőrség tisztje volt, amely a borszín alapján romának vélhető tetteseket már a rendszerváltás előtt bizalmas „C-vonal” keretében kezelte. Lehet, hogy ezt nem faji, hanem „csak” szociális diszkriminációnak szán-

ták – annál rosszabb rájuk nézve. Ugyanis, ha akarták, ha nem, ezzel a Horthy-korszak hagyományát vették át, amely körözött vagy elfogott tettesek esetében előszeretettel használta a „munkáskülsejű” megjelölést, míg nagyobb stílű imposztorokat még véletlenül sem látott el a „kormányfőtanácsos-, főügyész- vagy parlamenti képviselő külsejű” jelzővel. Az előlegezett stigma, mint bűnjel, a legtágabb értelemben vett baloldalisággal sem fér össze.

A hetvenes évek elején irodalmi rosszorsomat úgy próbáltam enyhíteni, hogy vidéki folyóiratokban el-elszórtam egy-két verset abban a naiv hitben, hogy ezekre talán kevésbé figyel a kultúrpolitika. Így jutottam el a Napjaink című miskolci irodalmi folyóirathoz s annak is főszerkesztőjéhez, Gulyás Mihályhoz. Mondhatom, nagyvonalúan állt szövegeim mögé, és amikor személyesen kerestem fel a szerkesztőségben, igazi kedélyes csevegőpartnernek bizonyult. A Napjaink, szemben a debreceni Alfölddel, a pécsi Jelenkorral, újságformátumban jelent meg. Rákérdeztem, hogy miért nem engedélyezi a Borsod megyei vagy budapesti felsőbbség a klasszikus folyóiratszerű megjelenést, Gulyás értelemszerűen ekként válaszolt: „Én nem sürgetem. Egy ilyen irodalmi lap nem sokat tud elérni. Viszont nyári estéken többször láttam, hogy a Diósgyőrből, esti műszakról hazafelé tartó cigányok, ha lekésték az utolsó buszjáratot, a parkban aludtak, és némelyik a Napjaink friss számát használta lepedőnek. No, látod: ezt se a Kortárssal, se az Új Írással nem tehették volna meg. De még a Nagyvilággal sem.

108

Most olvasom, hogy Thomas Müller, a Belo Horizonte-i Mineirao stadionban lejátszódott drámai találkozó egyik góllövője egy sajtóértekezleten elárulta: az első félidő utáni szünetben a német válogatott „tiszteletpaktumot” kötött, vagyis úgy döntött, hogy a biztos siker előérzetében nem fölényeskedik, és nem alázza tovább a lelkileg már amúgy is kikészült brazil csapatot. „Nem fogjuk, durr, bele, egy kettő-három stílusban folytatni, hanem egészen komolyan fogunk viselkedni, egyszerűen futballt játszunk.” A brazilokon ez a nagyvonalúság persze már nem segített, s a hollandoktól elszenvedett vereség a harmadik helytől is elütötte őket. Mégis szép ez a lovagias gesztus, mert azt igazolja, hogy ahol – még ha jelképesen is – harc dúl, ott van helye a jóakaratsnak, a belátásnak, a nagyvonalúságnak.

Különösen fontos ez olyan országokban, mint hazánk, ahol az utóbbi években fellendült a stadionépítkezés.